Konsultants: **SIA Skepast & Puhkim**
Kalna iela 17-1, Rīga,
Latvija, LV-1003
+371 26605599
info@skpk.lv
Reģ.Nr.: **40203343632**

SKEPAST & PUHKIM

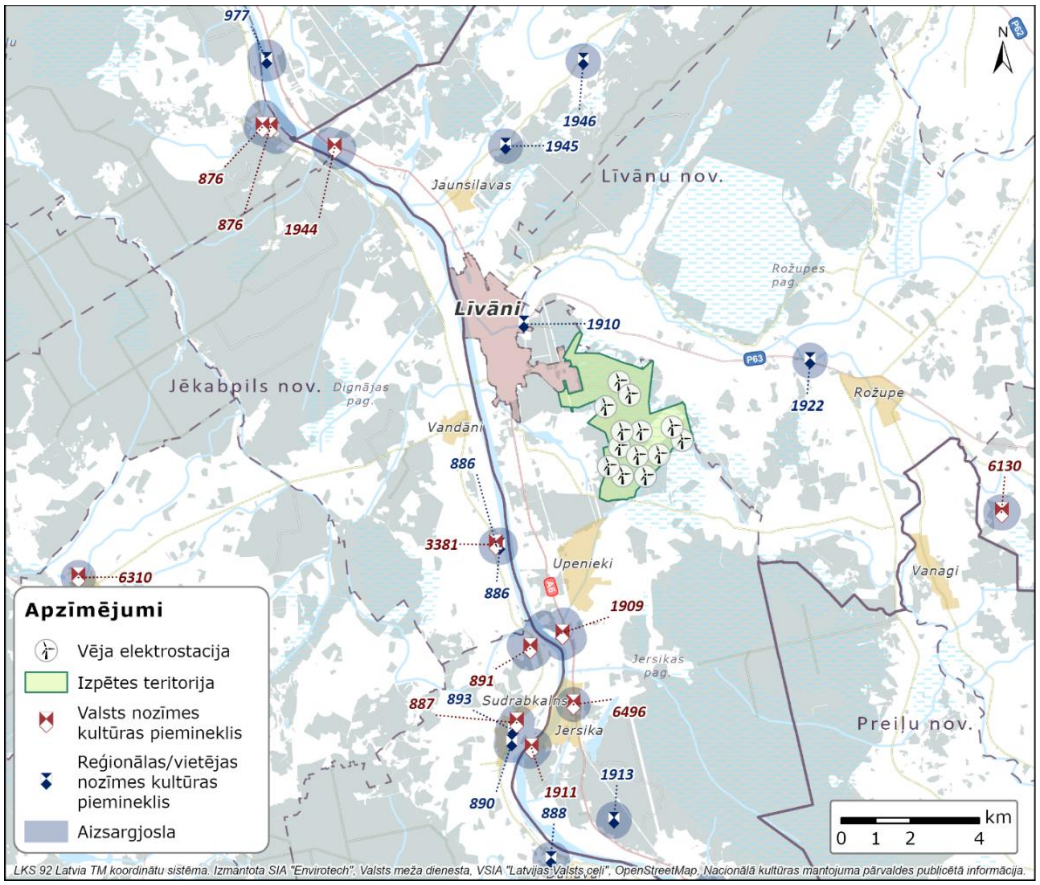
Vēja parka "Līvāni" un tā saistītās infrastruktūras projekta būvniecība

Kultūrvēsturiskā mantojuma novērtējums

Kultūrvēsturiskā mantojuma apzināšanai paredzētās darbības teritorijā un tās apkārtnē veikta izpēte, lai identificētu valsts aizsargājamos kultūras pieminekļus, pašvaldību uzskaitē iekļautās vietas ar kultūrvēsturisku nozīmi un citas kultūrvēsturiskās vērtības.

Izpētes gaitā veikta kultūras pieminekļu aizsargjoslu identificēšana, par pamatu ņemot Nacionālās kultūras mantojuma pārvaldes (turpmāk tekstā - NKMP), interneta vietnē pieejamās datu bāzes, novadu teritoriju plānojumos apkopoto informāciju un citus informācijas avotus. Izvērtēts paredzētā vēja parka un ar to saistītās infrastruktūras novietojums attiecībā pret valsts aizsargājamajiem kultūras pieminekļiem un citām vietām ar kultūrvēsturisku nozīmi, kā arī sniegtas rekomendācijas VES parka ietekmes uz kultūrvidi mazināšanai.

Valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu, to aizsardzības zonu un citu vietu ar kultūrvēsturisku nozīmi izvietojums paredzētās darbības teritorijā un tās apkārtnē attēlots 1. attēlā.

1. attēls. Valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu vietas vēja parka "Līvāni" izpētes teritorijas apkārtnē

Vēja elektrostaciju parka „Līvāni teritorijās valsts aizsargājamie kultūras pieminekļi kopumā analizēti pagastu - kā administratīvi teritoriālo iedalījumu robežās, īpaši izceļot tos objektus, kuru aizsardzības zonas atrodas vistuvāk VES izpētes teritorijai 10 km rādiusā.

Izpētes rezultātā var secināt, ka valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu un citu kultūrvēsturiski nozīmīgu vietu izvietojums izpētes teritorijai pieguļošajās teritorijās ir salīdzinoši neliela. Tuvākie valsts un vietējās nozīmes kultūras pieminekļi ir izvietoti ārpus vēja parka teritorijas. Visiem valsts aizsargājamiem kultūras pieminekļiem ir noteiktas aizsardzības zonas. Plānotās VES un ar tām saistītā infrastruktūra neatrodas valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu teritorijās vai to aizsardzības zonās. Ņemot vērā valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu un citu vietu ar kultūrvēsturisku nozīmi izvietojumu un attālumu līdz plānotajām VES, nav paredzama būtiska tieša ietekme uz kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanu, taču atsevišķās vietās iespējamas lokālas ainaviskas un vizuālas pārmaiņas. Paredzētās darbības teritorijas tuvumā esošo nozīmīgāko valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu un citu vietu ar kultūrvēsturisku nozīmi saraksts sniegts 1. tabulā.

1. tabula. Valsts aizsargājamie kultūras pieminekļi un citas vietas ar kultūrvēsturisku nozīmi Līvānu novada Jersikas, Rožupes, Sutru un Turku pagastā un Jēkabpils novada Dunavas un Dignājas pagastos paredzētās darbības teritorijas tuvumā

Objekts	Laiks/laikmets	Nozīme	Nr.[1]	Attālums līdz tuvākajai VES, km	Tips
Jersikas pagasts					
Jersikas pareizticīgo baznīca	1866.	Valsts	6496	6,77	Arhitektūra
Jersikas pilskalns ar senpilsētu	Dzelzs laikmets	Valsts	1909	4,63	Arheoloģija
Jersikas senkapi un apmetne	Agrais - vidējais dzelzs laikmets; viduslaiki	Valsts	1911	8,22	Arheoloģija
Āpšu kalniņš - cepļa vieta	Viduslaiki - jaunie laiki	Reģiona	1913	9,94	Arheoloģija
Līvānu viduslaiku kapsētas	Vēlais dzelzs laikmets - jaunie laiki	Reģiona	1910	2,72	Arheoloģija
Līvānu pilsēta					
Līvānu viduslaiku kapsēta	Vēlais dzelzs laikmets - jaunie laiki	Reģiona	1910	3,19	Arheoloģija
Rožupes pagasts					
Muktupāvelu senkapi	Vidējais dzelzs laikmets	Reģiona	1922	4,35	Arheoloģija
Dignājas pagasts					
Kapa plāksne A.Velinkam	1575.g.	Valsts	3381	3,97	Māksla
Dignājas baznīcas apmetne un senkapi	Agrais - vidējais dzelzs laikmets; viduslaiki -jaunie laiki	Reģiona	886	3,95	Arheoloģija
Dignājas pilskalns un apmetne	Bronzas - vēlais dzelzs laikmets	Valsts	891	5,54	Arheoloģija
Dunavas pagasts					
Strautmaļu senkapi	Vēlais dzelzs laikmets	Reģiona	893	7,92	Arheoloģija
Avotiņu apmetne	Dzelzs laikmets	Valsts	887	7,75	Arheoloģija
Galenieku apmetne	Vēlais dzelzs laikmets	Reģiona	890	8,32	Arheoloģija
Turku pagasts					
Zundānu viduslaiku kapsēta (Kapu kalniņš)	Viduslaiki- jaunie laiki	Reģiona	1946	9,33	Arheoloģija
Zepu viduslaiku kapsēta (Kapu kalniņš)	Jaunie laiki	Vietējās	1945	7,57	Arheoloģija

[1] Nacionālā kultūras mantojuma pārvaldes mājas lapa https://mantojums.lv/cultural-objects

Objekts	Laiks/laikmets	Nozīme	Nr.[1]	Attālums līdz tuvākajai VES, km	Tips
Sutru pagasts					
Zemnieku sēta ""Šultes""	19. gs.	Valsts	6130	9,46	Arhitektūra

Jersikas pagasts, Līvānu novads

Jersikas pagasts vēsturiski ir viena no senākajām apdzīvotajām teritorijām Latgalē, kuras saknes saistās ar seno Jersikas valsti un viduslaiku vēstures notikumiem. Tās vēsture ietver bagātu kultūras mantojumu, agrārās pārmaiņas, padomju laika reorganizācijas un mūsdienās atjaunotu identitāti kā spēcīgs lauku pagasts Latgalē, kas saglabā savu vēsturisko un ģeogrāfisko unikalitāti Daugavas labajā krastā.

Jersikas pagastā atrodas vairāki valsts aizsargājamie kultūras piemineķļi, no kuriem viens – ***Jersikas pareizticīgo baznīca*** (nr. 6496) (2. attēls) ir valsts nozīmes kultūras piemineklis, datējums 1866.gads. Saglabātības stāvoklis ir apmierinošs, piemineklis tiek uzturēts atbilstoši prasībām. Baznīcas saglabājamās vērtības ir celtnes/būves telpiskais risinājums ainavā, vidē (pilsētvides ainavā, lauku ainavā), būvmasu kārtojums, plānojums, konstruktīvā sistēma un elementi, vienkārša fasādes (fasāžu) arhitektūra, dekoratīvi bagāta fasādes (fasāžu) arhitektūra, torņi, jumta forma, jumta torņu smailes ar izteiktu silueta nozīmi, jumta un torņu smaiļu dekoratīvie noformējuma elementi (vējrāži, krusti, gaiļi u.c.), jumta iesegums, ailu aizpildījumi, interjera dekoratīvā apdare, būvgaldniecības izstrādājumi.

Baznīcu dēvē par "dzelzs baznīcu". Šī ir vienīgā zināmā dzelzs baznīca Latvijā. Tās ārējā apdare – sienas, logu rāmji, jumta spāres, jumts, kupola apakša un pats kupols – ir no dzelzs un čuguna. Baznīca veidota 1866. gadā no saliekamajām konstrukcijām, kas gatavotas Odesā. Baznīca uz tagadējo atrašanās vietu pārvesta un uzstādīta 1904. g. Pirms tam tā 1886.g. bijusi uzstādīta Daugavpilī. Dievnama ēka ir ne tikai unikāla, bet tā ir arī vērtīgs vēsturisks objekts. Tieši Jersika tiek uzskatīta par pareizticības šūpuli Latvijā. Ar šo vietu saistās arī unikāls vēstures dokuments – Jersikas Evaņģēlijs.[2]

[2]https://www.visitlivani.lv/lv/ko-darit/kulturvesture/jersikas-kristus-apskaidrosanas-pareizticigo-baznica/

2. attēls. Jersikas pareizticīgo baznīca, Brigitas Madelānes foto, 30.06.2020. (avots – Mantojums.lv)

Baznīca atrodas aptuveni 6,77 km attālumā no VES Nr. L13. Ņemot vērā attālumu un to, ka plānotās darbības nav paredzētas kultūras pieminekļa teritorijā vai tā aizsardzības zonā, tieša ietekme uz kultūras pieminekļa saglabāšanu nav sagaidāma.

Jersikas pilskalns ar senpilsētu (nr. 1909) (3. attēls) ir valsts nozīmes kultūras piemineklis, datējums - agrais - vidējais dzelzs laikmets; viduslaiki. Tā saglabājamās vērtības ir arheoloģiskais konteksts, reljefs, kultūrslānis, apbedījuma struktūra un inventārs, arheoloģiskās senlietas.

Jersikas pilskalns atrodas Līvānu novada Jersikas pagastā, Daugavas labajā krastā. Tas ir viens no nozīmīgākajiem Latvijas arheoloģiskajiem pieminekļiem, jo tiek uzskatīts par seno latgaļu valsts Jersikas politisko un saimniecisko centru, kā arī valdnieka Visvalža rezidences vietu. Pilskalns bija apdzīvots jau dzelzs laikmetā, bet vislielāko uzplaukumu sasniedza 11.–13. gadsimtā. Tā stratēģiski izdevīgā atrašanās vieta pie Daugavas tirdzniecības ceļa veicināja amatniecības, tirdzniecības un kultūras attīstību. Arheoloģiskajos izrakumos atrastas dzīvojamo ēku, aizsargbūvju un dažādu sadzīves priekšmetu liecības, kas apliecina attīstītu un turīgu apdzīvotu centru. Rakstītajos avotos Jersika pirmoreiz minēta 13. gadsimta sākumā Indriķa hronikā. 1209. gadā Rīgas bīskapa Alberta vadītie krustneši ieņēma un izlaupīja Jersiku, piespiežot valdnieku Visvaldi atzīt bīskapa virskundzību. Pēc tam Jersikas nozīme pakāpeniski samazinājās, un 13. gadsimta gaitā tās politiskā ietekme izzuda. Mūsdienās Jersikas pilskalns ir valsts nozīmes kultūras piemineklis un nozīmīga vieta Latvijas agrīnās vēstures un latgaļu kultūras izpētē. No pilskalna paveras plašs skats uz Daugavu un apkārtējo ainavu.[3]

[3] https://enciklopedija.lv/skirklis/169825-Jersikas-pilskalns

3. attēls. Jersikas pilskalns ar senpilsētu, Valentīnas Brices foto, 01.04.2015. (avots – Mantojums.lv)

Zemes darbi pilskalna teritorijā veicami tikai ar NKMP atļauju un arheoloģiskajā uzraudzībā. Saglabājams kultūrslānis, vēsturiskais reljefs un citas arheoloģiskās liecības, nepieļaujot to bojāšanu vai iznīcināšanu

Jersikas pilskalns ar senpilsētu atrodas aptuveni 4,63 km attālumā no VES nr. 12. VES infrastruktūra neskar kultūras pieminekli vai tā aizsargjoslu.

Jersikas senkapi un apmetne (nr. 1911) (4. attēls) ir valsts nozīmes kultūras piemineklis, datējums - agrais - vidējais dzelzs laikmets; viduslaiki. Tā saglabājamās vērtības ir arheoloģiskais konteksts, reljefs, kultūrslānis, apbedījuma struktūra un inventārs, arheoloģiskās senlietas.

4 .attēls. Jersikas senkapi un apmetne, Valentīnas Brices foto, 05.10.2017. (avots – Mantojums.lv)

Zemes darbi senkapu zonā drīkst notikt tikai arheoloģiskās uzraudzības apstākļos, saņemot NKMP atļauju. Kultūrslānis un reljefs ir aizsargājami pret bojājumiem.

Jersikas senkapi un apmetne atrodas aptuveni 8,22 km attālumā no VES nr. L12. VES infrastruktūra neskar kultūras pieminekli vai tā aizsargjoslu.

Āpšu kalniņš - cepļa vieta (nr. 1913) ir reģiona nozīmes kultūras piemineklis, datējums - vēlais dzelzs laikmets - jaunie laiki. Saglabājamās vērtības ir reljefs, apbedījumu struktūra un inventārs, arheoloģiskās senlietas. Saglabātības stāvoklis – apmierinošs. Nav saglabājušās virszemes celtnes, kultūras slānis atrodas zem augsnes.

Līvānu viduslaiku kapsēta (nr. 1910) (5. attēls) ir reģiona nozīmes kultūras piemineklis, datējums - vēlais dzelzs laikmets - jaunie laiki. Saglabājamās vērtības ir arheoloģiskais konteksts, reljefs, apbedījumu struktūra un inventārs, arheoloģiskās senlietas. Saglabātības stāvoklis – labs.

5. attēls. Līvānu viduslaiku kapsēta, Valentīnas Brices foto, 24.03.2015. (avots – Mantojums.lv)

Zemes darbi senkapu zonā drīkst notikt tikai arheoloģiskās uzraudzības apstākļos, saņemot NKMP atļauju. Kultūrslānis un reljefs ir aizsargājami pret bojājumiem.

Līvānu viduslaiku kapsēta atrodas aptuveni 2,72 km attālumā no VES nr. L1. VES infrastruktūra neskar kultūras pieminekli vai tā aizsargjoslu.

Rožupes pagasts, Līvānu novads

Rožupes pagastā kopumā atrodas viens reģiona nozīmes kultūras piemineklis - Muktupāvelu senkapi (nr. 1922) (6. attēls), datējums – vidējais dzelzs laikmets. Saglabājamās vērtības - reljefs, apbedījumu inventārs un arheoloģiskās senlietas.

6. attēls. Muktupāvelu senkapi, Evitas Princovas foto, 21.05.2021. (avots – Mantojums.lv)

Bez NKMP atļaujas un arheologa uzraudzības nav pieļaujama apbedījumu rakšana - kapu atvēršana, būvniecība, zemes darbi vai citas darbības, kas var mainīt reljefu vai iznīcināt arheoloģiskās vērtības.

Muktupāvelu senkapi atrodas aptuveni 4,35 km attālumā no VES nr. L5. VES infrastruktūra neskar kultūras pieminekli vai tā aizsargjoslu.

Dignājas pagasts , Jēkabpils novads

Dignājas pagastā apskatītajā teritorijā atrodas trīs valsts aizsargājamie kultūras pieminekļi – divi valsts un viens reģiona nozīmes kultūras piemineklis. **Kapa plāksne A.Velinkam** (nr. 3381) (7. attēls), datējums – 1575.g. Saglabājamās vērtības - oriģinālais materiāls un izpildījuma tehnika, mākslinieciskā kompozīcija, krāsa, kolorīts, virsmas faktūra, virsmas apdare, vēsturiskā patina, dekoratīvi rotājuma elementi, detaļas, dekoratīvais risinājums, izpildījuma amatnieciskā kvalitāte, vizuālā informācija un laikmetu raksturojoša tehnoloģija.

7. attēls. Kapa plāksne A.Velinkam, Ata Artmaņa foto, 13.06.2024. (avots – Mantojums.lv)

Kapa plāksne A.Velinkam atrodas aptuveni 3,97 km attālumā no VES nr. L12. VES infrastruktūra neskar kultūras pieminekli vai tā aizsargjoslu.

Dignājas pilskalns un apmetne (nr. 891) (8. attēls) ir valsts nozīmes kultūras piemineklis, datējums agrais bronzas - vēlais dzelzs laikmets. Saglabājamās vērtības ir ārējais veidols ainavā, arheoloģiskais konteksts, nemateriālās liecības, fortifikācijas elementi (nocietinājumu vaļņi, grāvji, u.c.) reljefs, kultūrslānis, arheoloģiskās senlietas. Saglabātības stāvoklis – apmierinošs. Pilskalna reljefs un fortifikācijas elementi ir saglabājušies virszemē, savukārt kultūrslānis un citas arheoloģiskās liecības atrodas zem augsnes virskārtas.

8. attēls. Dignājas pilskalns un apmetne, foto autors nav zināms, 11.03.2014. (avots – Mantojums.lv)

Bez NKMP atļaujas un arheologa uzraudzības nav pieļaujama būvniecība, zemes darbi vai citas darbības, kas var mainīt pilskalna reljefu, skart fortifikācijas elementus, kultūrslāni vai iznīcināt citas arheoloģiskās vērtības.

Dignājas pilskalns un apmetne atrodas aptuveni 5,54 km attālumā no VES nr. L12. VES infrastruktūra neskar kultūras pieminekli vai tā aizsargjoslu

Dignājas baznīcas apmetne un senkapi (nr. 886) (9. attēls) ir reģiona nozīmes kultūras piemineklis, datējums agrais - vidējais dzelzs laikmets; viduslaiki -jaunie laiki. Saglabājamās vērtības ir arheoloģiskais konteksts, reljefs, kultūrslānis, apbedījumu struktūra un inventārs, arheoloģiskās senlietas. Saglabātības stāvoklis – apmierinošs. Baznīcas ēka ir saglabājusies, savukārt ar apmetni un senkapiem saistītais kultūrslānis, apbedījumu struktūras un citas arheoloģiskās liecības atrodas zem augsnes virskārtas.

9. attēls. Dignājas baznīcas apmetne un senkapi, foto autors nav zināms, 15.05.2017. (avots – Mantojums.lv)

Bez NKMP atļaujas un arheologa uzraudzības nav pieļaujama apbedījumu rakšana - kapu atvēršana, būvniecība, zemes darbi vai citas darbības, kas var mainīt reljefu vai iznīcināt arheoloģiskās vērtības.

Dignājas baznīcas apmetne un senkapi atrodas aptuveni 3,95 km attālumā no VES nr. L12. VES infrastruktūra neskar kultūras pieminekli vai tā aizsargjoslu.

Dunavas pagasts, Jēkabpils novads

Dunavas pagastā apskatītajā teritorijā atrodas trīs valsts aizsargājamie kultūras pieminekļi – viens valsts un divi reģiona nozīmes kultūras pieminekļi. ***Strautmaļu senkapi*** (nr. 893) (10.attēls) ir reģiona nozīmes kultūras piemineklis, datējums agrais - vēlais dzelzs laikmets. Saglabājamās vērtības ir arheoloģiskais konteksts, reljefs, apbedījumu struktūra un inventārs, arheoloģiskās senlietas. Saglabātības stāvoklis – apmierinošs. Ar senkapiem saistītās apbedījumu struktūras, inventārs un citas arheoloģiskās liecības atrodas zem augsnes virskārtas, savukārt virszemē saglabājas pieminekļa reljefa iezīmes.

10. attēls. Strautmaļu senkapi, foto autors nav zināms, 24.04.2018. (avots – Mantojums.lv)

Bez NKMP atļaujas un arheologa uzraudzības nav pieļaujama apbedījumu rakšana - kapu atvēršana, būvniecība, zemes darbi vai citas darbības, kas var mainīt reljefu vai iznīcināt arheoloģiskās vērtības.

Strautmaļu senkapi atrodas aptuveni 7,92 km attālumā no VES nr. L11. VES infrastruktūra neskar kultūras pieminekli vai tā aizsargjoslu.

Avotiņu apmetne (nr. 887) (11.attēls) ir valsts nozīmes kultūras piemineklis, datējums agrais - Dzelzs laikmets. Saglabājamās vērtības ir arheoloģiskais konteksts, reljefs, kultūrslānis, arheoloģiskās senlietas. Saglabātības stāvoklis – labs. Ar apmetni saistītais kultūrslānis un citas arheoloģiskās liecības atrodas zem augsnes virskārtas, savukārt virszemē saglabājas pieminekļa reljefa iezīmes.

11. attēls. Avotiņu apmetne, foto autors nav zināms, 24.04.2018. (avots – Mantojums.lv)

Bez NKMP atļaujas un arheologa uzraudzības nav pieļaujama būvniecība, zemes darbi vai citas darbības, kas var mainīt reljefu, skart kultūrslāni vai iznīcināt arheoloģiskās vērtības.

Avotiņu apmetne atrodas aptuveni 7,75 km attālumā no VES nr. L11. VES infrastruktūra neskar kultūras pieminekli vai tā aizsargjoslu.

Galenieku apmetne (nr. 890) (12. attēls) ir reģiona nozīmes kultūras piemineklis, datējums agrais - vēlais dzelzs laikmets. Saglabājamās vērtības ir ārējais veidols ainavā, arheoloģiskais konteksts, reljefs, kultūrslānis, arheoloģiskās senlietas. Saglabātības stāvoklis – apmierinošs. Ar apmetni saistītais kultūrslānis un citas arheoloģiskās liecības atrodas zem augsnes virskārtas, savukārt virszemē saglabājas pieminekļa reljefa iezīmes.

12. attēls. Galenieku apmetne, foto autors nav zināms, 24.04.2018. (avots – Mantojums.lv)

Bez NKMP atļaujas un arheologa uzraudzības nav pieļaujama būvniecība, zemes darbi vai citas darbības, kas var mainīt reljefu, skart kultūrslāni vai iznīcināt arheoloģiskās vērtības.

Galenieku apmetne atrodas aptuveni 8,32 km attālumā no VES nr. L11. VES infrastruktūra neskar kultūras pieminekli vai tā aizsargjoslu.

Turku pagasts, Līvānu novads

Turku pagastā atrodas viena reģiona nozīmes un viens vietējas nozīmes aizsargājamais kultūras piemineklis, no tiem Zundānu viduslaiku kapsēta (Kapu kalniņš) ir tuvākais vēja parka izpētes teritorijai.

Zundānu viduslaiku kapsēta (Kapu kalniņš) *(Nr. 1946)* (13. attēls) ir reģiona nozīmes kultūras piemineklis, datējums – viduslaiki- jaunie laiki. Tā saglabājamās vērtības ir reljefs, apbedījumu inventārs, arheoloģiskās senlietas. Saglabātības stāvoklis ir labs.

13. attēls. Zundānu viduslaiku kapsēta (Kapu kalniņš). Foto: Valentīna Brice, 02.02.2016. (avots – Mantojums.lv)

Zemes darbi kapsētas teritorijā drīkst notikt tikai arheoloģiskās uzraudzības apstākļos, saņemot NKMP atļauju. Kultūrslānis un reljefs ir aizsargājami pret bojājumiem.

Zundānu viduslaiku kapsēta (Kapu kalniņš), atrodas aptuveni 9,33 km attālumā no VES Nr. L1. VES infrastruktūra neskar kultūras pieminekli vai tā aizsargjoslu.

Zepu viduslaiku kapsēta (Kapu kalniņš) (Nr. 1945) (14. attēls) ir vietējas nozīmes kultūras piemineklis, datējums agrais - jaunie laiki. Saglabājamās vērtības ir reljefs, kultūrslānis, apbedījuma struktūra un inventārs, un arheoloģiskās senlietas. Saglabātības stāvoklis – labs.

14. attēls. Zepu viduslaiku kapsēta (Kapu kalniņš). Foto: Valentīna Brice, 02.02.2016. (avots – Mantojums.lv)

Zemes darbi kapsētas teritorijā drīkst notikt tikai arheoloģiskās uzraudzības apstākļos, saņemot NKMP atļauju. Kultūrslānis un reljefs ir aizsargājami pret bojājumiem.

Zepu viduslaiku kapsēta (Kapu kalniņš), atrodas aptuveni 7,57 km attālumā no VES Nr. L1. VES infrastruktūra neskar kultūras pieminekli vai tā aizsargjoslu.

Sutru pagasts , Līvānu novads

Sutru pagastā kopumā atrodas viens valsts nozīmes kultūras piemineklis **Zemnieku sēta "Šultes"** *(Nr. 6130)* (15. attēls) , datējums 19.gs. Saglabājamās vērtības ir celtnes/būves telpiskais risinājums ainavā, vidē (pilsētvides ainavā, lauku ainavā), būvmasu kārtojums, plānojums (kā nemaināma un visās detaļās saglabājama vērtība), konstruktīvā sistēma, konstruktīvie elementi, vienkārša fasādes (fasāžu) arhitektūra, jumta forma, jumta iesegums, ailu aizpildījumi, būvgaldniecības izstrādājumi (sienu paneļi, iebūvētās mēbeles, iekšējie slēģi u.c.), stādījumi, oriģinālie logi (to apdares elementi), oriģinālās ārdurvis (durvju vērtnes, to apdares elementi, virslogi), oriģinālās iekšdurvis (durvju vērtnes, to apdares elementi), oriģinālie slēģi. Saglabātības stāvoklis – apmierinošs.

15. attēls. Zemnieku sēta "Šultes. Foto: Brigitas Madelānes, 03.06.2020. (avots – Mantojums.lv)

Šis unikālais objekts ir vienīgais vienots tautas celtniecības komplekss Latgalē, kas saglabājies ar augstu autentiskuma pakāpi un ievērojamu kultūrvēsturisku nozīmi. Lai gan precīzs dzīvojamās ēkas būvniecības laiks nav zināms, vēsturiskie avoti liecina, ka tā celta 19. gadsimta 70. gados, ievērojot Austrumlatvijai raksturīgās guļbūves tradīcijas. Zemnieku sētas apbūves komplekss ietver ne tikai dzīvojamo ēku, bet arī divas klētis ar stabotiem lieveņiem un kūti. Tā kultūrvēsturiskā nozīme īpaši izceļas, ņemot vērā atrašanās vietu – senajā sādžas teritorijā.[4]

Zemnieku sēta "Šultes" atrodas aptuveni 9,46 km attālumā no VES Nr. L5 VES infrastruktūra neskar kultūras pieminekli vai tā aizsargjoslu.

Citas vietas ar kultūrvēsturisku nozīmi

Papildus valsts aizsargājamajiem kultūras pieminekļiem paredzētās darbības teritorijā un tās apkārtnē atrodas arī citas vietas ar kultūrvēsturisku nozīmi, tostarp sakrālā mantojuma objekti, piemiņas vietas, tradicionālās Latgales kultūrainavas elementi un vietas, kas saistītas ar Daugavas krastu vēsturisko izmantošanu. Šie objekti papildina Līvānu novada kultūrvēsturisko vidi un raksturo teritorijas vēsturisko attīstību, vietējo kopienu tradīcijas un saikni ar Daugavas kultūrtelpu

Sakrālie objekti

Sakrālie objekti ir būtiska Līvānu novada un Latgales kultūrvēsturiskās ainavas sastāvdaļa. Baznīcas, krucifiksi, kapelas un citas reliģiskās vietas atspoguļo vietējo iedzīvotāju reliģiskās tradīcijas, vēsturisko apdzīvotību un kopienu identitāti.

Īpaši raksturīgs Latgales kultūrainavas elements ir ceļmalu krucifiksi. Tradicionāli pie tiem maijā notiek dziedājumi un lūgšanas, tādēļ krucifiksi ir ne tikai materiālā, bet arī nemateriālā kultūras mantojuma daļa. Līvānu novadā krucifiksi atrodas vairākos paredzētās darbības teritorijai tuvumā esošajos pagastos – Turku pagasta Zepos un Veiguros, Rožupes pagastā un Jersikas pagastā. Krucifiksi ir nozīmīgi vietējās kultūrainavas elementi, kuru saglabāšana jāņem vērā, plānojot pievedceļus un lielgabarīta kravu pārvadājumu maršrutus.

Jersikas pagastā atrodas Sv. Marijas Magdalēnas jeb Madaliņas Romas katoļu baznīca. Romāņu stilā celtā baznīca būvēta no laukakmeņiem senas kapsētas teritorijā. Ar šo vietu saistīts arī Daugavas krastā esošs avots, kuram vietējā tradīcijā piedēvētas dziednieciskas īpašības. Baznīca kopā ar kapsētu, avotu un Daugavas krasta ainavu veido sakrālu vietu kompleksu ar kultūrvēsturisku nozīmi.

Līvānu pilsētā atrodas arī vairāki nozīmīgi sakrālās arhitektūras objekti – Līvānu Sv. Erceņģeļa Miķeļa Romas katoļu baznīca, Līvānu evaņģēliski luteriskā baznīca, Līvānu pareizticīgo Visu Svēto baznīca un Līvānu vecticībnieku lūgšanu nams. Šie objekti atspoguļo Līvānu apkārtnei vēsturiski raksturīgo dažādu konfesiju līdzāspastāvēšanu un veido nozīmīgu pilsētas kultūrvēsturiskās vides daļu.

Piemiņas vietas

Piemiņas vietas ir būtiska vietējās kultūrvēsturiskās vides sastāvdaļa, jo tās saglabā liecības par Latvijas valstiskuma veidošanos, kariem, okupācijas periodiem, represijām un nacionālās pretošanās kustību.

Rožupes pagastā atrodas vairākas ar nacionālo partizānu kustību saistītas piemiņas vietas. Pie Rožupes pamatskolas izveidota piemiņas vieta nacionālajiem partizāniem un viņu atbalstītājiem. Savukārt Ošas poldera teritorijā atrodas piemiņas vieta 1945. gada 8. jūlijā bojā gājušajiem Rožupes pagasta nacionālajiem partizāniem. Piemiņas vietu veido piemiņas akmens un krucifikss, tādējādi tajā apvienotas gan vēsturiskās atmiņas, gan Latgales sakrālās kultūrainavas vērtības.

Ar nacionālās pretošanās kustību saistīta piemiņas vieta atrodas arī Jersikas pagastā, kur uzstādīts piemiņas akmens nacionālajiem partizāniem. Šādas vietas ir nozīmīgas 20. gadsimta vēstures liecības un vietējās kopienas kolektīvās atmiņas objekti.

Līvānu pilsētas parkā atrodas Līvānu atbrīvošanas piemineklis, kas veltīts Latvijas Neatkarības kara notikumiem. Pieminekļa pamatakmens iesvētīts 1934. gadā, bet piemineklis atklāts 1935. gadā. Padomju okupācijas laikā 1958. gadā piemineklis tika iznīcināts, savukārt pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas tas

[4] https://www.visitlivani.lv/lv/ko-darit/dabas-klusums/zemnieku-seta-sultes/

tika atjaunots un no jauna atklāts 2004. gadā. Piemineklis ir nozīmīga Līvānu pilsētas vēsturiskās atmiņas un Latvijas valstiskuma vieta.

Pie Līvānu dzelzceļa stacijas atrodas piemiņas akmens komunistiskā terora upuriem, kas uzstādīts 1989. gadā, pieminot 1941. gada 14. jūnija un 1949. gada 25. marta deportācijās no Līvānu stacijas izvestos iedzīvotājus. Piemiņas vietu papildina melns krusts, un tā ir nozīmīga liecība par padomju okupācijas represijām Līvānu apkārtnē.

Arheoloģiskie atradumi

Paredzētās darbības teritorijas apkārtnei raksturīga sena un ilgstoša apdzīvotība, īpaši Daugavas tuvumā. To apliecina vairāki zināmi pilskalni, apmetnes, senkapi un viduslaiku kapsētas. Nozīmīgākā arheoloģisko vērtību koncentrācija saistīta ar Jersikas apkārtni, kas dzelzs laikmetā un viduslaiku sākumposmā bija viens no nozīmīgākajiem apdzīvotības un politiskajiem centriem Austrumlatvijā.

Jersikas pilskalns ar senpilsētu, Jersikas senkapi un apmetne, kā arī citi apkārtnē zināmie arheoloģiskie pieminekļi liecina par ilgstošu teritorijas izmantošanu un intensīvu apdzīvotību Daugavas krastos. Arheoloģiskās liecības koncentrējas arī Rožupes, Turku, Dignājas un Dunavas pagastu teritorijās, kur identificēti senkapi, apmetnes un viduslaiku kapsētas.

Ņemot vērā zināmo arheoloģisko pieminekļu izvietojumu, paaugstināta uzmanība būvdarbu laikā pievēršama Daugavas un tās pieteku tuvumā esošajām teritorijām, seno apdzīvoto vietu apkārtnei, reljefa paaugstinājumiem, vēsturisko ceļu trasēm un maz pārveidotām lauksaimniecības vai meža zemēm. Šādās vietās iespējams konstatēt līdz šim nereģistrētu kultūrslāni, apbedījumus, seno būvju paliekas vai atsevišķas arheoloģiskās senlietas.

Zemes darbu laikā iespējams atklāt dažādu periodu arheoloģiskās senlietas – keramikas fragmentus, rotaslietas, monētas, darbarīkus, ieroču vai sadzīves priekšmetu fragmentus, kā arī apbedījumus vai seno būvju konstrukciju paliekas.

Ja būvdarbu laikā tiek atklātas iespējamas arheoloģiskas senlietas, kultūrslānis vai cilvēku apbedījumi, darbi konkrētajā vietā nekavējoties jāpārtrauc līdz atraduma izvērtēšanai. Atrastos priekšmetus nedrīkst pārvietot, tīrīt vai citādi bojāt. Par atradumu nekavējoties informējama Nacionālā kultūras mantojuma pārvalde, kas nosaka turpmāko rīcību.

Ņemot vērā arī 20. gadsimta militāro notikumu vēsturi Daugavas apkārtnē, zemes darbu laikā iespējama militāra rakstura priekšmetu atrašana. Konstatējot priekšmetu, kas pēc vizuālajām pazīmēm varētu būt nesprāgusi munīcija, darbi nekavējoties jāpārtrauc, atraduma vieta jānorobežo un jāinformē Valsts policija vai citas kompetentās institūcijas.

Muzeji

Kultūrvēsturiskā skatījumā muzeji un kultūras mantojuma ekspozīcijas ir nozīmīgas vietējās identitātes saglabāšanai, jo tajās tiek apkopotas un popularizētas liecības par teritorijas vēsturi, tradicionālajām prasmēm, rūpniecību un iedzīvotāju dzīvesveidu.

Nozīmīgākais muzeju objekts paredzētās darbības teritorijas apkārtnē ir Līvānu stikla un amatniecības centrs (**Error! Reference source not found.**.attēls), kurā atrodas ekspozīcija "Līvānu stikla muzejs". Tā ir unikāla Līvānu industriālā un amatniecības mantojuma liecība. Ekspozīcijā apkopoti vairāki tūkstoši Līvānu stikla fabrikā izgatavotu stikla priekšmetu, kā arī materiāli par fabrikas vēsturi un stikla ražošanas tehnoloģijām.

Līvānu stikla rūpniecības vēsture aizsākās 19. gadsimta beigās – Līvenhofas jeb Līvānu stikla fabrika dokumentos minēta jau 1887. gadā. Stikla ražošana vairāk nekā gadsimta garumā kļuva par vienu no būtiskākajiem Līvānu pilsētas identitātes un ekonomiskās attīstības elementiem. Pēc rūpnīcas darbības pārtraukšanas tās vēsturiskā stikla kolekcija tika saglabāta un nodota Līvānu novada pašvaldības pārziņā.

Līvānu stikla muzeja ekspozīcija ir vienīgā šāda veida ekspozīcija Baltijā, tādēļ tās nozīme pārsniedz tikai vietējo kultūrvēsturisko kontekstu. Centrā darbojas arī stikla pūšanas darbnīca, kurā tiek turpinātas Līvāniem raksturīgās stikla apstrādes amata tradīcijas. Līvānu stikla un amatniecības centrs vērtējams kā viena no nozīmīgākajām vietām ar kultūrvēsturisku nozīmi vēja parka "Līvāni" plašākā apkārtnē. Centrā apskatāma arī ekspozīcija "Amatnieki Latgalē 19.–20. gs.", kas raksturo Latgales tradicionālo amatniecību un lauku sadzīves kultūru. Tajā eksponēti dažādi amatniecības priekšmeti un tekstilijas, tostarp īpaši gara

tradicionālā josta. Tādējādi centra ekspozīcijas aptver ne tikai Līvānu rūpniecisko mantojumu, bet arī plašāku Latgales tradicionālās kultūras kontekstu.

Ņemot vērā Līvānu stikla ražošanas tradīcijas nozīmi pilsētas identitātē un muzeja kolekcijas unikalitāti, Līvānu stikla un amatniecības centrs vērtējams kā viena no nozīmīgākajām vietām ar kultūrvēsturisku nozīmi vēja parka "Līvāni" plašākā apkārtnē. Paredzētās darbības īstenošana muzeja ēku un tā darbību tieši neskar, tomēr objekts ir ņemams vērā, raksturojot teritorijas kultūrvēsturisko vidi un Līvānu pilsētas identitāti.

Secinājumi

Izpētes rezultāti liecina, ka vēja parka "Līvāni" izpētes teritorijā neatrodas valsts aizsargājami kultūras pieminekļi, savukārt to koncentrācija piegulošajās teritorijās vērtējama kā salīdzinoši zema. Lielākā daļa identificēto kultūras pieminekļu atrodas vairāku kilometru attālumā no plānotajām VES un ar tām saistītās infrastruktūras. Paredzētās darbības risinājumi neskar šo objektu teritorijas vai aizsardzības zonas, līdz ar to tieša fiziska ietekme uz valsts aizsargājamajiem kultūras pieminekļiem nav sagaidāma.

Izvērtējot valsts, reģiona un vietējās nozīmes kultūras pieminekļus, kā arī citas vietas ar kultūrvēsturisku nozīmi, tostarp sakrālā mantojuma objektus, piemiņas vietas un vietējās kultūrainavas elementus, secināms, ka plānotā vēja parka būvniecība un ekspluatācija tos tieši neskars. Atsevišķām vietām ar kultūrvēsturisku nozīmi iespējamas ainaviskās un vizuālās uztveres pārmaiņas, tomēr, ņemot vērā objektu attālumu no plānotajām VES, būtiska negatīva ietekme nav sagaidāma.

Ņemot vērā Daugavas ielejas seno apdzīvotību un zināmo arheoloģisko pieminekļu esamību paredzētās darbības apkārtnē, būvniecības laikā, veicot zemes darbus, nevar pilnībā izslēgt līdz šim nezināmu arheoloģisko senlietu, kultūrslāņa vai apbedījumu vietu atklāšanu. Šādos gadījumos darbi attiecīgajā vietā nekavējoties pārtraucami un turpmākā rīcība veicama atbilstoši normatīvo aktu prasībām, informējot Nacionālo kultūras mantojuma pārvaldi un, nepieciešamības gadījumā, citas kompetentās institūcijas.

Papildus valsts aizsargājamajiem kultūras pieminekļiem nozīmīga ir arī vietējā kultūrvēsturiskā vide, ko veido Latgalei raksturīgie sakrālie objekti, tostarp baznīcas un ceļmalu krucifiksi, piemiņas vietas, kā arī tradicionālā lauku un Daugavas kultūrainava. Šo elementu saglabāšana jāņem vērā, organizējot būvdarbus un plānojot smagsvara un lielgabarīta kravu pārvadājumu maršrutus.

Kopumā secināms, ka, ievērojot normatīvajos aktos noteiktās kultūrvēsturiskā mantojuma aizsardzības prasības un īstenojot nepieciešamos preventīvos un uzraudzības pasākumus projektēšanas un būvniecības posmā, vēja parka "Līvāni" īstenošana ir savietojama ar kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanas interesēm un nav sagaidāma būtiska negatīva ietekme uz valsts aizsargājamajiem kultūras pieminekļiem vai kultūrvēsturisko vidi kopumā.

Ieteikumi ietekmes mazināšanai

Pirms vēja elektrostaciju un ar tām saistītās infrastruktūras būvdarbu uzsākšanas būvniecības teritorijas jāapseko kvalificētam arheologam. Vienlaikus būvprojektā jāiekļauj detalizēta rīcības procedūra, kurā noteikti pasākumi un nosacījumi gadījumiem, ja būvdarbu laikā, tostarp pievedceļu pārbūves vai nostiprināšanas procesā, tiek atklātas arheoloģiskas vai vēsturiskas liecības, tai skaitā apbedījumi.

Smagsvara transporta (turbīnu ģeneratoru, torņu segmentu u.c.) piegādes maršruti jāizstrādā un jāsaskaņo ar Nacionālā kultūras mantojuma pārvaldi, kā arī ar Latvijas Valsts ceļiem un pašvaldību. Maršrutu projektēšanā jāizvairās no valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu teritoriju un aizsargjoslu šķērsošanas, kā arī no citu vietu ar kultūrvēsturisku nozīmi skaršanas. Ja šķērsošana ir tehniski neizbēgama, jāizstrādā atsevišķs aizsardzības plāns konkrētajam objektam un jāveic tā stāvokļa dokumentēšana pirms un pēc smagsvara transporta piegādes.

Plānotā vēja elektrostaciju parka ietekmes uz vidi novērtējuma ziņojums, kā arī būvprojekts, saskaņojams ar Nacionālo kultūras mantojuma pārvaldi.

Ietekmes uz vidi novērtējuma ietvaros ainavu novērtējumā ieteicams iekļaut vizuālās ietekmes izvērtējumu uz valsts aizsardzībā esošajiem kultūras pieminekļiem. Izvērtējumā jāņem vērā plānoto vēja

elektrostaciju redzamība, attālums un ietekme uz valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu uztveri ainavā. Nepieciešamības gadījumā jāparedz risinājumi vizuālās ietekmes mazināšanai.

Būvniecības posmā ieteicams nodrošināt arheoloģisko uzraudzību teritorijās, kur tiek veikti zemes darbi. Vienlaikus jāizstrādā būvdarbu instrukcija rīcībai neparedzētu atradumu gadījumā, paredzot darbu apturēšanu un Nacionālās kultūras mantojuma pārvaldes, kā arī nepieciešamības gadījumā Valsts policijas informēšanu.

Ekspluatācijas posmā jānodrošina, ka vēja parka darbība neietekmē valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu un citu vietu ar kultūrvēsturisku nozīmi pieejamību un izmantošanas iespējas.